

Tematická zpráva

**Žáci vzdělávání podle RVP ZV – přílohy
upravující vzdělávání žáků s LMP**



Obsah

Úvod.....	3
Cíle	3
Metoda.....	3
Odborné konzultace.....	5
Validita dat	5
1 Zjištění.....	6
1.1 Počty žáků podle vzdělávacího programu	6
1.2 Meziroční srovnání počtu romských žáků	6
1.3 Překážky při zohledňování individuálních potřeb žáků	7
1.4 Specifické formy podpory romským žákům	7
Závěry.....	9

Úvod

V termínu 21. 11. 2014 – 1. 12. 2014 provedla Česká školní inspekce v souladu s plněním Akčního plánu opatření pro výkon rozsudku D. H. a ostatní proti České republice z roku 2011 inspekční elektronické zjišťování k počtu romských žáků vzdělávaných dle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále „RVP ZV“) a Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání – přílohy upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením (dále „RVP ZV LMP“). Součástí zjišťování byly také další kontextové údaje týkající se např. překážek při zohledňování individuálních potřeb žáků nebo specifických forem podpory romských žáků. Zjišťování bylo provedeno v souladu s § 174 odst. 2 písm. a) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), a bylo realizováno v podobě on-line elektronického dotazníku, který vyplňovali ředitelé škol.

Cíle

Smyslem tohoto každoročně prováděného šetření je zjistit, jaký je aktuální počet romských žáků vzdělávaných v příslušných vzdělávacích programech, a porovnat stav se zjištěními z minulých let (se zohledněním faktu, že meziroční výsledky kvůli odlišnému vzorku a v počátcích realizace šetření i kvůli odlišné metodice v různých letech, kdy bylo šetření prováděno, plně srovnat nelze). V kontextu výše zmíněného rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku z roku 2007 se Česká republika zavázala přijímat taková opatření, která povedou ke snižování konstatované diskriminace romských žáků ve vzdělávání. Těm je dle názoru soudu přisuzováno lehké mentální postižení primárně kvůli jejich etnicitě, a v důsledku toho jsou následně vzděláváni dle programu pro žáky s lehkým mentálním postižením, aniž by k tomu byly relevantní pedagogicko-psychologické důvody. Aby bylo možné průběžně směřovat konkrétní opatření na podporu inkluзивity českého vzdělávacího systému či konkrétně na podporu vzdělávání romských žáků a jejich integrace do tzv. hlavního vzdělávacího proudu, je nezbytně nutné vědět, kolik takových žáků se v systému nachází.

Metoda

Stěžejní je vymezit způsob, jakým romského žáka definovat. Pro účely svého zjišťování převzala Česká školní inspekce, stejně jako v minulých letech, definici uvedenou v Analýze sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti, která je jedním z výstupů stejnojmenného projektu Ministerstva práce a sociálních věcí ČR a Rady vlády pro záležitosti romské menšiny z roku 2006: *Za Roma považujeme takového jedince, který se za Roma sám považuje, aniž by se nutně k této příslušnosti za všech okolností (např. při sčítání lidu) hlásil, a/nebo je za Roma považován významnou částí svého okolí na základě skutečných či domnělých (antropologických, kulturních nebo sociálních) indikátorů.* Přestože může být tato definice z různých úhlů pohledu problematická, pro účely tohoto zjišťování byla opakovaně vyhodnocena jako nejvhodnější, mimo jiné proto, že akcentuje rovinu tzv. připsaného romství, kdy z pohledu diskriminace je mnohem důležitější, zda je člověk považován za Roma svým okolím, než to, zda se za něj považuje on sám.

Určování počtu romských žáků dle uvedené definice, s níž byli seznámeni, v jednotlivých školách prováděli v rámci inspekčního elektronického zjišťování ředitelé škol (po konzultacích s pedagogy, kteří v jednotlivých třídách působí), kteří podle školského zákona odpovídají za vzdělávání a kteří jsou také partnery pro Českou školní inspekci při poskytování součinnosti při inspekční činnosti. Hlavní důvod je však ten, že s ohledem na obsah definice je nezbytně

nutné znát co nejvíce kontextových informací k jednotlivým žákům, přičemž takovými informacemi disponuje pouze škola. Proto není možné, aby toto zjišťování prováděli například přímo inspekční pracovníci či přizvaní externí odborníci, protože ti jednak nedisponují znalostmi místního prostředí ani kontextovými informacemi ve vztahu k žákům, a jednak by jejich posouzení mohlo být provedeno pouze u těch žáků, kteří by byli ve chvíli inspekční návštěvy ve škole přítomni (na rozdíl od situace, kdy čísla do dotazníku uvádí ředitel školy po konzultaci s učiteli, a týkají se všech žáků, které škola vzdělává), což by výsledek zjišťování podstatným způsobem zkreslovalo. Pro ředitele škol tento způsob zjišťování nebyl nijak nový, obdobně bylo šetření realizováno také v minulých letech.

Do výběrového souboru byly zařazeny všechny typy základních škol, které ve školním roce 2014/2015 vzdělávají alespoň jednoho žáka s diagnostikovaným lehkým mentálním postižením. Celkově bylo osloveno 1 351 škol, z nichž na šetření odpovědělo 1 349 škol, návratnost tak činila 99,9 %.

Pro následné analýzy s cílem srovnávání podílů žáků s údaji získanými v rámci obdobně koncipovaného inspekčního elektronického zjišťování provedeného v loňském školním roce bylo potřeba brát ohled na odlišnost výběrových souborů – v roce 2013/2014 byl vzorek tvořen školami, které navštěvovalo 5 a více žáků s diagnostikovaným LMP. Pro další analýzy byly tedy zvoleny za školní rok 2014/2015 pouze ty školy, které se zapojily do šetření v obou sledovaných letech – meziroční srovnání tak bylo možné učinit u 444 škol. Přehled škol zahrnutých do analýz uvádějí následující dvě tabulky.

Tabulka č. 1 Přehled zapojených škol podle zřizovatele

zřizovatel	počet	podíl (v %)
obec	169	38,1
kraj	230	51,8
státní správa (MŠMT)	20	4,5
soukromník	22	5,0
církev	3	0,7
celkem	444	100,0

Tabulka č. 2 Přehled zapojených škol podle kraje

kraj	počet	podíl (v %)
Praha	20	4,5
Středočeský	61	13,7
Jihočeský	24	5,4
Plzeňský	27	6,1
Karlovarský	21	4,7
Ústecký	48	10,8
Liberecký	30	6,8
Královéhradecký	31	7,0
Pardubický	22	5,0
Vysočina	21	4,7
Jihomoravský	40	9,0
Olomoucký	26	5,9
Zlínský	26	5,9
Moravskoslezský	47	10,6
celkem	444	100,0

Odborné konzultace

V rámci přípravy inspekčního elektronického zjišťování byly jeho záměr, způsob provedení, parametry, stanovený vzorek i užívána definice konzultovány jak se zástupci relevantních orgánů veřejné správy (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, ministr pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu, Sekce pro lidská práva Úřadu vlády ČR, Rada vlády pro záležitosti romské menšiny, Podvýbor pro legislativní podněty veřejného ochránce práv a Evropský soud pro lidská práva Ústavně právního výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR apod.), tak se zástupci neziskového sektoru z řad sdružení a iniciativ, které se dané problematice dlouhodobě věnují. V průběhu těchto konzultací byla pojetí zjišťování i způsobu jeho provedení vyslovována podpora.

Validita dat

Realizace inspekčního elektronického zjišťování a relevance jeho výsledků vychází z předpokladu, že ředitelé škol jako osoby plně odpovědné za vzdělávání a s ním související činnosti podle školského zákona předávají správnímu úřadu údaje pravdivé a správné, na základě odborného posouzení situace po konzultaci s třídními učiteli, dalšími pedagogy či s výchovným poradcem. Česká školní inspekce v průvodním dopise ředitele škol informovala, že škola může být zařazena do vzorku škol, jež budou podrobeny kontrole v průběhu realizace inspekčního elektronického zjišťování nebo po jeho ukončení, a to i v případě, že ředitel školy dotazník elektronicky vyplní. Získané údaje pak byly namátkou srovnávány např. s objemem financí, které daná škola čerpala z rozvojového programu na vzdělávání romských žáků či obdobných dotačních titulů. Výsledky této kontroly budou využity při inspekční činnosti, v případě podezření na nesoulad v počtu vykázaných romských žáků a objemu financí čerpaných z vnějších zdrojů na vzdělávání romských žáků bude příslušná

informace předána Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy a bude vykonána kontrola nakládání s finančními prostředky státu.

1 Zjištění

1.1 Počty žáků podle vzdělávacího programu

Dotazník byl zaměřen zejména na počty romských žáků v jednotlivých vzdělávacích programech (RVP ZV a RVP ZV LMP) a změny zařazení žáků v těchto programech. Výsledky za tyto oblasti jsou uvedeny v následujících dvou tabulkách.

Tabulka č. 3 Počet a podíl romských žáků v jednotlivých vzdělávacích programech

2014/2015	počet	podíl (v %)
romští žáci vzdělávání podle RVP ZV z celkového počtu žáků	4 209	9,5
romští žáci vzdělávání podle přílohy RVP ZV LMP z celkového počtu žáků	3 468	32,4

Tabulka č. 4 Přearazení žáků v průběhu školního roku 2013/2014

2013/2014	počet	podíl (v %)
žáci, kteří byli přearazeni ze vzdělávání podle RVP ZV LMP do vzdělávání podle RVP ZV	79	–
z toho romští žáci	31	39,2
žáci, kteří byli naopak přearazeni ze vzdělávání podle RVP ZV do vzdělávání podle RVP ZV LMP	1 047	–
z toho romští žáci	374	35,7

1.2 Meziroční srovnání počtu romských žáků

Výsledky analýzy meziročního srovnání 444 škol uvádí tabulka č. 5.

Tabulka č. 5 Meziroční srovnání počtu romských žáků

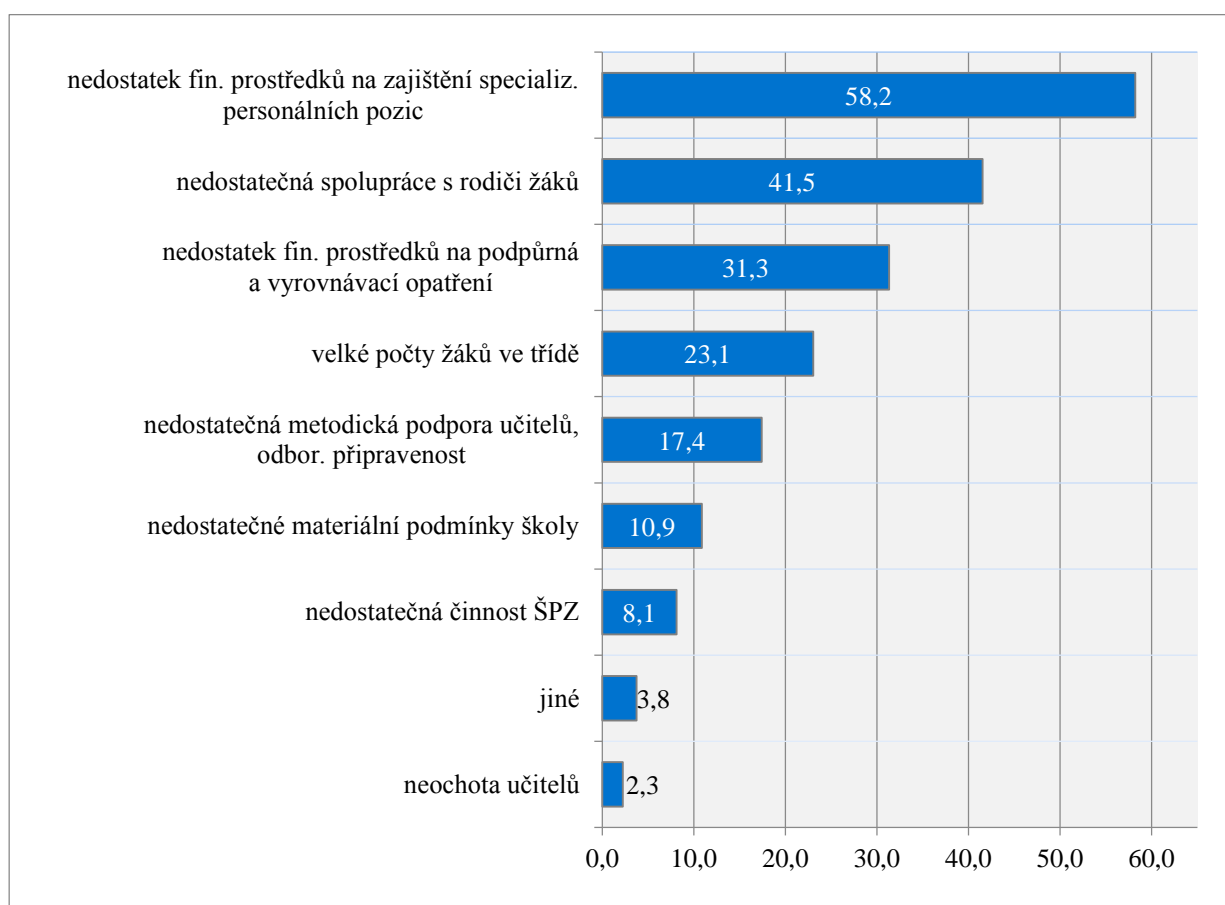
meziroční srovnání	2013/2014	2014/2015	meziroční rozdíl	meziroční rozdíl v %
počet žáků vzdělávaných podle RVP ZV	37 417	44 500	7 083	+ 19 %
z toho romských žáků vzdělávaných podle RVP ZV	3 764	4 209	445	+ 12 %
počet žáků vzdělávaných podle RVP ZV LMP	14 333	10 695	- 3 638	- 25 %
z toho romských žáků vzdělávaných podle RVP ZV LMP	3 908	3 468	- 440	- 11 %

1.3 Překážky při zohledňování individuálních potřeb žáků

Součástí inspekčního elektronického zjišťování byla také oblast překážek, které dle názoru ředitelů škol zabraňují efektivnímu zohledňování individuálních potřeb žáků. Vzhledem k tomu, že v této problematice již nejde o meziroční srovnávání, byly do analýz zahrnuty odpovědi všech škol zapojených do šetření.

Nejčastěji uváděnou překážkou byl nedostatek finančních prostředků na zajištění specializovaných personálních pozic (např. asistenti pedagoga) – pro tu se vyslovilo 58,2 % ředitelů. Ředitelé také ve větší míře zmiňovali nedostatečnou spolupráci s rodiči žáků (41,5 %) a nedostatek finančních prostředků na podpůrná a vyrovnávací opatření (31,3 %). Nejmenší překážkou naopak tvoří neochota učitelů (2,3 %).

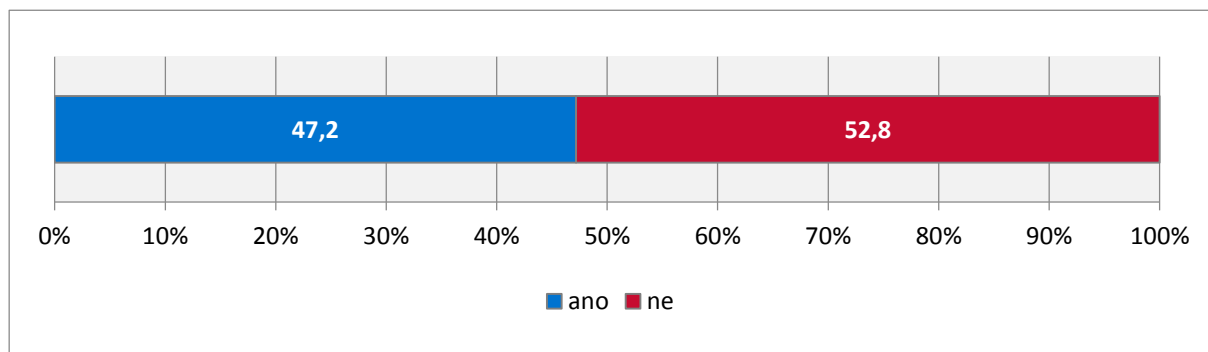
Graf č. 1 Překážky při zohledňování individuálních potřeb žáků (podíl škol v %)



1.4 Specifické formy podpory romským žákům

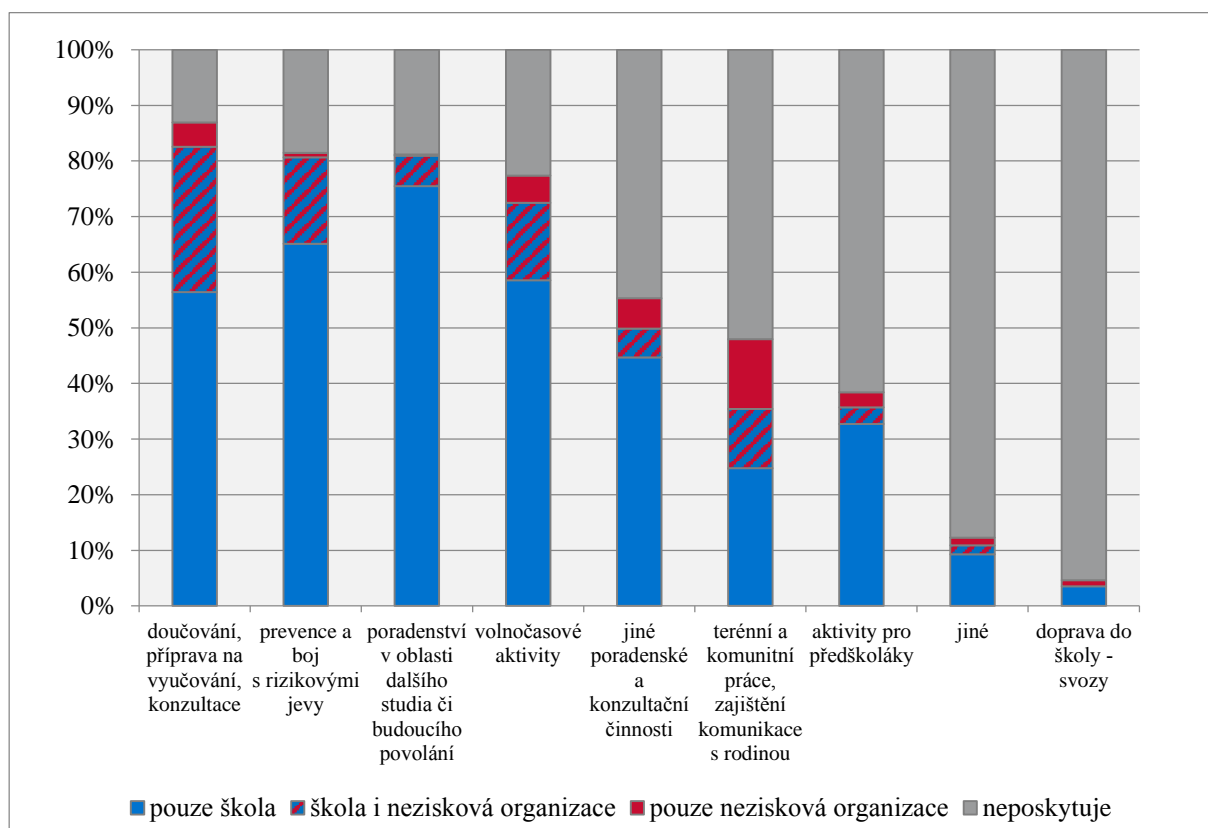
Školy byly v šetření dále dotazovány, zda poskytují romským žákům nějaké specifické formy podpory. Na tuto otázku odpovídaly pouze školy, které uvedly v některé z prvních otázek dotazníku nenulový počet romských žáků.

Graf č. 2 Specifické formy podpory romským žákům (podíl škol v %)



Necelá polovina škol uvedla, že romským žákům poskytují nějakou specifickou formu podpory. O jaké formy šlo a zda je poskytovala škola, nezisková organizace či obě současně zobrazuje následující graf č. 3.

Graf č. 3 Specifické formy podpory podle druhu a poskytovatele (podíl škol v %)¹



Bez ohledu na to, kdo danou činnost zajišťuje, je romským žákům nejčastěji poskytováno doučování, konzultace či příprava na vyučování (86,9 %), aktivity v oblasti prevence a boje s rizikovými jevy (81,5 %) a kariérové poradenství (81,2 %). Školy pak samy nejčastěji zajišťují kariérové poradenství (75,5 %), neziskové organizace naopak terénní a komunitní práci a komunikaci s rodinou (12,5 %). V největší míře školy spolupracují s neziskovými organizacemi na doučování (26,2 %), prevenci rizikových jevů (15,5 %) a volnočasových aktivitách (13,9 %).

¹ Graf se vztahuje k 367 školám, které poskytují nějakou specifickou formu podpory romským žákům.

Závěry

Inspekční elektronické zjišťování počtu romských žáků vzdělávaných dle RVP ZV a RVP ZV LMP je založeno primárně na údajích předaných ředitelem školy jako osobou odpovědnou za vzdělávání dle školského zákona, sekundárně pak na analytických rozborech dalších informací. Smyslem realizovaného elektronického zjišťování je s ohledem na jeho pojetí a užívanou definici průběžný a orientační monitoring trendů a také toho, do jaké míry jsou opatření přijatá v kontextu rozsudku D. H. a ostatní proti České republice i v kontextu obecně inkluzivní politiky rezortu školství účinná. Výsledky zjišťování jsou předávány Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy k dalšímu zpracování v rámci plnění výkonu citovaného rozsudku Evropského soudu pro lidská práva a také jako podklad pro další úkony v rámci realizace proinkluzivních vzdělávacích politik.